VÝVOJ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ A JEHO PREVENCE NA ZŠ V DOBĚ DISTANČNÍ VÝUKY BĚHEM PANDEMIE COVID-19

DEVELOPMENT OF RISKY BEHAVIOR OF PUPILS AND ITS PREVENTION AT CZECH PRIMARY SCHOOLS DURING THE COVID-19 PANDEMIC AND DISTANCE LEARNING

Monika Stříteská[1], **Tomáš Čech**[1]

[1] Ústav pedagogiky a sociálních studií, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Abstrakt

Distanční (online) výuka představovala jednu z největších výzev pro české školství v uplynulých třech letech. Přestože se situace ve školách od jara 2020, kdy pandemie udeřila poprvé, změnila, stále existovalo určité procento žáků, kteří se nemohli plně zapojit do distančního vzdělávání. V našem příspěvku zjišťujeme, jak distanční výuka v období pandemie Covid-19 ovlivnila rozvoj rizikového chování u žáků základních škol a jakým způsobem probíhaly v době distanční výuky preventivní aktivity z pohledu školních metodiků prevence.

Klíčová slova: *prevence rizikového chování, pandemie Covid-19, distanční výuka, kvantitativní výzkum, školní metodik prevence*

Abstract

Distance (online) learning has been one of the biggest challenges for Czech education in the past three years. Although the situation in schools has changed significantly since the spring of 2020, when the pandemic first hit, there is still a certain percentage of pupils who cannot be fully engaged in distance learning. In our paper, we analyse how distance education during the period of the Covid-19 pandemic influenced the development of risk behaviour in primary school pupils and how prevention activities were carried out during distance education from the viewoint of school prevention methodologists.

Keywords: *prevention of risky behavior, Covid-19 pandemic, distance learning, quantitative research, school prevention methodologist*

1 ÚVOD

Distanční výuka často zastihla mnohé školy i učitele nepřipravené a český školský systém tak musel čelit nové výzvě. Omezení sociálních kontaktů spolu s online prostředím mohlo napomoct rozvoji specifických typů rizikového chování (kyberšikana, záškoláctví, gaming, zdravý životní styl a duševní obtíže).

2 TEORIE

V historii českého školství se s distančním (online) vzděláváním poprvé setkáváme na akademické půdě v roce 2002 díky projektu „virtuální univerzity" tří fakult vysokých škol Moravskoslezského kraje. Tato forma výuky převažovala ve vzdělávání dospělých, nicméně pandemie rozšířila distanční výuku i na základní a střední školy. Učitelé, pokud se chtějí vyhnout rizikovému chování žáků ve svých třídách, by měli poskytovat tzv. primární prevenci. Rizikové chování bývá často řešeno nejen v okruhu třídy, ale i za pomoci dalších pracovníků či institucí, např. školního poradenského pracoviště.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak distanční výuka v období pandemie Covid-19 ovlivnila rozvoj rizikového chování u žáků základních škol a jakým způsobem probíhaly v době distanční výuky preventivní aktivity. Výzkum byl plánován jako kvantitativní, data byla sbírána prostřednictvím dotazníkového výzkumu mezi školními metodiky prevence s využitím Systému evidence preventivních aktivit (SEPA). K identifikaci rizikového chování během distančního vzdělávání jsme použili vlastní dotazník, který obsahoval celkem 21 položek. Byla vytvořena databáze základních škol v Olomouckém a Jihomoravském kraji, díky níž jsme měli přístup k jednotlivým metodikům a oslovili jsme jich přibližně 580. Návratnost dotazníku se pohybovala kolem 25 %. Data byla dále podrobena statistické analýze se závěry pro další výzkumy.

4 VÝSLEDKY

Důležitá část výzkumu se týkala realizace preventivních aktivit. Alarmujícím zjištěním byla skutečnost, že v téměř 65 % případů nebyly téměř preventivní aktivity realizovány. Klíčovým ukazatelem, proč se podle školních metodiků

prevence nedařilo jednotlivé preventivní aktivity realizovat, bylo to, že o ně velký počet žáků neměl zájem, nebyl na ně čas nebo byly ztížené podmínky kvůli online platformám. Většina také poukazuje na enormní nárůst psychických problémů žáků v důsledku nízké vrstevnické socializace. Více žáků také inklinuje k různým závislostem či záškoláctví. V důsledku těchto problémů začaly některé školy zařazovat do výuky hodiny s psychologem a různé relaxační metody a techniky.

5 ZÁVĚRY A DISKUZE

Pandemie Covid-19 přinesla nové výzvy do života všech lidí a zejména do vzdělávání. Učitelé se museli vypořádat s většími nároky na digitální gramotnost. Toto období přineslo velmi vysoký výskyt psychických obtíží u žáků, jež často neměli možnost smysluplně trávit volný čas. Důležitými překážkami při realizaci preventivních aktivit byly omezené možnosti při využívání online komunikačních prostředků, malý zájem žáků a rodičů a téměř nulový časový prostor ve vyučovacích hodinách. Děti se také zdráhaly svěřit s některými svými problémy spolužákům.

PODĚKOVÁNÍ

Vznik příspěvku byl podpořen projektem IGA_PdF_2022_032 Vývoj rizikového chování žáků a jeho prevence na ZŠ v době distanční výuky během pandemie Covid-19.

6 LITERATURA

Čech, T. (2011). Škola a její preventivně-výchovná strategie jako předpoklad rozvoje kompetencí dětí. *Prevence 8 (7),* s. 4–7.

Gabrhelík, R., & Lukavská, K. (2020). *Zhodnocení stavu a potřeb v oblasti školské prevence rizikového chování během druhé vlny epidemie covid-19: Přehled hlavních výsledků dotazníkového šetření.* Klinika adiktologie, 1. LF UK.

Knotová, D. et al. (2014). *Školní poradenství.* Grada.

Miovský, M. (2015). *Historie a současné pojetí školské prevence rizikového chování v ČR*. Část 1. (s. 17–34) In M. Miovský (2015). *Prevence rizikového chování ve školství I.* Univerzita Karlova.

Stříteská, M. (2020). *Školní poradenství v českých pedagogických periodikách.* Diplomová práce. Masarykova univerzita.